

Niina Berg

A woman's silhouette is shown in profile, facing right. Inside her head and neck, a vibrant sunset scene is visible, featuring a bright sun low on the horizon over a body of water, with clouds and silhouettes of plants. A butterfly is perched on the tip of her nose. The overall color palette is warm, with oranges, yellows, and blues.

Perhosen kosketus

kertomus äidistäni

NIINA BERG

PERHOSEN KOSKETUS

kertomus äidistäni

Yksi katsoo lätäkköön ja näkee taivaan.

Toinen näkee itsensä.

Kolmas ei mitään.

Tsernobylin babushka Valentina

Niina Berg

PERHOSEN KOSKETUS

KERTOMUS ÄIDISTÄNI

© 2026 Niina Berg

Kustantaja: BoD · Books on Demand,
Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH,
Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-89-0302-4

Sisällysluettelo

Prologi.....	9
Perhosen kosketus	13
Ikuinen koti-ikävä	17
Rakkaus ja pimeys.....	32
Äidin tyttö.....	43
Lapsen rakkaus	53
Irtiotto	65
Lapsenlapset	74
Pienet asiat	85
Häpeä.....	97
Syöpä.....	108
Äidin kuolema	121
Hautajaiset	136
Kiltti tyttö.....	146
Piilopulloleikki	158
Humalan varjosta	169
Suojeleva äiti	181
Kaipaus	192
Tunnetaakka	204
Äidit ja tyttäret.....	211
Epilogi.....	219

PROLOGI

Tämä kirja syntyy tarpeesta katsoa taaksepäin. Ei vain muistaa, vaan todella kohdata ihminen, joka oli äitini. Tämä kirja on kertomus hänen elämästään, mutta vielä enemmän siitä, miten hänen elämänsä kietoutui omaani, jätti siihen jälkiä ja muokkasi minua tavoilla, joista osan ymmärrän vasta nyt. Kaikkea en ehkä vieläkään. Kirjoitan hänestä sellaisena kuin hänet näin, ensin lapsen katseella ja myöhemmin aikuisen tyttären silmin. Jos äiti olisi tarttunut kynään, hänen tarinansa olisi epäilemättä ollut toisenlainen, lempeämpi joissain kohdissa ja ankarampi toisissa.

Lapselle äiti on ihminen, jonka olemassaoloa ei osaa kyseenalaistaa. Vasta myöhemmin alkaa nähdä säröt, pelot, keskeneräisyyden ja sen, että äidilläkin oli historia ennen minua. Hän oli joskus lapsi, jonkun tytär, nuori nainen. Se ei pyyhi pois menneisyyden tapahtumia, eikä tee kipeistä kokemuksista vähemmän todellisia, mutta ehkä se muuttaa tapaa katsoa niitä. En kirjoita hänestä koko totuutta. En usko, että sellaista olisi edes mahdollista tavoittaa.

Kirjassa kulkevat muistot eivät ole muuttumattomia, vaan ne ovat eläviä hetkiä, jotka ovat vuosien varrella muotoutuneet, joiltain osin haalistuneet ja toisilta osin taas terävöityneet. Samojen muistojen sisällä voi elää yhtä aikaa monenlaisia tunteita, osa keskenään täysin vastakkaisia ja toisiinsa nähden ristiriitaisia. Osa muistoistani voi olla todellisuudesta vääristyneitä, mutta juuri sellaisina ne ovat minulle totta.

Olen nojannut omien kokemusteni ja muistojeni lisäksi äidin päiväkirjoihin, joiden riveiltä nousee esiin hänen sisäinen maailmansa, joka on välillä kovin repivä, välillä lohdullinen, usein ristiriitainen, mutta aina inhimillinen. Äidin kirjoitukset tuovat näkyviin sellaista, mikä usein jäi piiloon, mutta vaikutti silti kaikkeen. On selvää, ettei kaikki päiväkirjoihin kirjoitettu kuvaa hänen pysyvää olemustaan, persoonaansa, sitä ihmistä, joka hän oli. Osa kirjoituksista on arvatenkin syntynyt voimakkaassa tunnetilassa ja niiden tarkoituksena on ollut vain purkaa hetkellinen paha olo sanoiksi paperille.

Äiti tiesi kuolevansa ja järjesteli asioitaan ja tavaroitaan. Hän näytti laatikon, josta hänen kuoltuaan löytäisin hänen viimeiset toiveensa listattuna. Kun sitten samasta laatikosta löysin aikanaan myös hänen päiväkirjojaan, tiesin, että hän halusi minun näkevän myös ne. Siitä huolimatta niiden lukeminen tuntui ajoittain luvattomalta. Ikään kuin olisin avannut oven huoneeseen, johon minun ei ehkä koskaan ollut tarkoitus astua. Samalla kirjoitusten kautta äiti tuli minua lähemmäs kuin pitkään aikaan tai ehkä koskaan. Rivien välistä löytyi ihminen, joka yritti elää ja selvitä parhailla mahdollisilla tavoilla, joihin sillä hetkellä pystyi.

Toisinaan se herätti minussa myötätuntoa, toisinaan surua, joskus myös vihaa. Usein kaikkia niitä yhtä aikaa.

Olen aina ollut ihminen, joka haluaa ymmärtää. Etsin syitä, selityksiä, näkymättömiä lankoja, jotka yhdistävät ihmisten teot heidän kokemuksiinsa ja siihen, millaisiksi he kasvavat ja millaisia he ovat. Kirjassa huomaan palaavani yhä uudelleen kysymysten äärelle. Miksi näin tapahtui, mitä tapahtuneen taustalla oli, mitä olisi voinut olla toisin? Silti kirjoittaessani olen vähitellen alkanut ymmärtää, ettei kaiken tarvitsekaan aina aueta.

Pitkään uskoin, jos ymmärtäisin tarpeeksi, jokin sisälläni viimein asettuisi paikoilleen. Löytyisi selitys, joka tekisi kaikesta eheää ja helpommin kannettavaa. Mutta elämä ei useinkaan tarjoa selkeitä vastauksia, eikä ymmärtäminen välttämättä poista surua tai anna anteeksi tapahtunutta. Ehkä se voi silti tehdä ihmisestä armollisemman sekä muita että itseään kohtaan.

Tarkoitukseni ei ole syyttää eikä tuomita ketään. Ei äitiä eikä isää. En halua syyttää itseänikään. Yritän vain sanoittaa ja kuvailla asiat mahdollisimman rehellisesti siten, kuin ne aikanaan tapahtuivat tai siten, kuin minä ne näin, tunsin ja koin. Ehkä myös sellaisina, millaisiksi ne ovat vuosien kuluessa minun mieleeni muotoutuneet. Ihmisen muisti ei ole arkisto, joka säilyttää kaiken muuttumattomana. Muisti rakentaa menneisyyttä uudelleen joka kerta, kun palaamme siihen. Jokainen myöhempi kokemus ja jokainen uusi ymmärrys muuttaa hieman myös vanhoja muistoja. Siksi kirja ei ole vain kertomus siitä, mitä tapahtui, vaan myös siitä, miten olen elänyt tapahtuneen kanssa vuosien ajan.

Kirjoittaminen on ollut palaamista paikkoihin, joihin en pitkään aikaan halunnut tai uskaltanut katsoa. Välillä olen tunnistanut äidin itsessäni. Välillä taas pienen lapsen, joka etsii syliä, sanoja ja selityksiä. Ehkä me kannamme koko elämämme ajan mukanaamme sekä lasta että vanhempaa, mennyttä ja nykyistä yhtä aikaa.

Ehkä kirjan todellinen tarkoitus ei olekaan selittää ja ymmärtää, vaan katsoa rehellisesti ja pelkäämättä suoraan kohti. Nähdä mennyt elämä sellaisena kuin se oli, kaikkine sävyineen niin hyvässä kuin pahassa, ehjässä ja särkyneessä. Ja oppia hyväksymään kaikki sellaisenaan. Oppia elämään sen kanssa.

PERHOSEN KOSKETUS

Suruvaippa (*Nymphalis antiopa*) on kookas, arvokkaan hidasliikkeinen perhonen, jonka olemuksessa on jotakin poikkeuksellisen vaikuttavaa. Se liikkuu rauhallisesti ja määrätietoisesti kuin omassa ajassaan. Sen samettisen tumma väritys tuntuu imevän valoa itseensä. Siipien syvä ruskea, lähes mustaan taattu sävy ja niiden kapea vaalea reunus tekevät siitä yhtä aikaa elegantin ja surumielisen näköisen kuin luonnon oman suruasun.

Jo sen nimi kantaa mukanaan yhtä aikaa jotakin raskasta ja herkkää. Siinä on kaikuja menetyksestä ja hiljaisesta kaipuusta. Ei olekaan ihme, että kansanperinteessä sen ilmestymiseen on liitetty erilaisia enteitä kuten sairautta, surua ja joskus jopa kuolemaa. Samalla siihen on liitetty myös jotain lohdullista ja lempeää. Ajatus sielusta, joka ei ole sidottu maan painoon, vaan liikkuu kevyenä, hiljaisena ja vapaana.

Muutama vuosi äidin kuoleman jälkeen olin kävelyllä. Oli kevät ja luonto hiljalleen palaamassa eloon. Aurinko

tuntui varovaisesti iholla kuin tunnustellen. Kuljeskelin ilman sen erityisempää määränpäättä. Ajatukseni vaeltelivat omia reittejään, kunnes ne lopulta pysähtyivät äitiin. Äidin ajatteleva ei ollut enää pelkkää ikävää. Suru ei ollut terävää, vaan hiljainen kerros kaiken alla, luonnollinen osa minua. Tunsin, että elämäni oli tasapainossa, olin löytänyt rauhaa itseni ja ympärilleni. Arjessani oli levollisuutta ja tilaa hengittää. Mieleeni nousi ajatus, kuin pieni toive, kunpa äiti näkisi minut. Näkisi, että elämästäni oli tullut hyvä, ehkä jopa sellainen, josta hän olisi iloinen puolestani.

Juuri silloin eteeni ilmestyi suuri perhonen. Se liihotteli hetken matkaa edelläni, laskeutui välillä maahan ja nousi taas ilmaan. Sen liike oli rauhallinen. Välillä se tuntui odottavan minua. Oli kuin se olisi halunnut tulla nähdyksi. Pysähdyin katsomaan sitä, ja mieleeni välähti muisto. Se oli äidin lempiperhonen.

Muistin, kuinka äiti oli sanonut suruvaippaa valtavan kauniiksi. Minä en ollut ymmärtänyt sitä. En nähnyt siinä kauneutta, näin vain sen tummuuden ja synkkyyden. Ehkä äiti näki siinä jotain, mitä minä en osannut. Ehkä hän näki kauneutta surun keskellä, herkkyyttä melankoliassa. Sen, että kaikkein hiljaisimmat ja tummimmat asiat voivat olla samalla myös kauneimpia. Ehkä häntä puhutteli sen symboliikka. Hiljainen suru, jota ei tarvitse selittää. Suru, joka kulkee mukana vuosia, muuttuu osaksi ihmistä eikä koskaan kokonaan poistu. Ehkä hän tunnisti siinä jotain itsestään.

Siitä päivästä lähtien aloin huomata näitä perhosia yhä uudelleen. Ne ilmestyivät eteeni kuin pieninä viesteinä. Joskus perhonen lenteli lähelläni. Kerran yksi laskeutui

olkapäälleni niin kevyesti, että tuskin tunsin sen kosketusta. Niissä hetkissä minut valtasi tunne siitä, kuin äiti olisi ollut aivan lähellä. Ei konkreettisesti, vaan enemmänkin kuin muistona, joka muuttui hetkeksi olemassaolon tunteeksi. Ajatus ei pelottanut. Päinvastoin se lohdutti.

Ajatus siitä, että kuolleet voisivat palata luoksemme perhosina, oli niin kaunis, että halusin antaa sille tilaa sydämessäni. Myöhemmin luin, että monissa kulttuureissa perhosta on pidetty ihmissielun vertauskuvana. Vanhoissa tarinoissa kerrotaan, kuinka sielu lähtee ruumiista perhosen muodossa leijailleen vapaaksi irti kaikesta maallisesta.

Kun pohdin tämän kirjan kirjoittamista, istuin keinussa ajatuksiini uppoutuneena. Mietin, uskallanko aloittaa, mitä kaikkea kirjoittaminen nostaisi esiin. Muistoja, tunteita, ehkä sellaistaakin, mitä en ollut vielä täysin käsitellyt. Sitten aivan yllättäen suruvaippa laskeutui viereeni. Siinä hetkessä tuntui kuin jokin olisi asettunut paikoilleen, kuin hiljainen lupa, äidin hyväksyntä. Elämässä kaikki ei aina tunnu pelkältä sattumalta. Joskus merkitykset syntyvät siitä, mitä sydän on valmis näkemään, ottamaan vastaan ja uskomaan.

Suruvaippa on minusta sopiva perhonen kantamaan äidin sielua. Äiti oli useimmiten ulospäin tyyni. Hän ei kiirehtinyt täyttämään hiljaisuutta turhalla puheella eikä tuntenut tarvetta tehdä itsestään suurta numeroa. Hänen läsnäolossaan oli rauhaa. Hän ei tarjoillut kevyitä sanoja lohdutukseksi eikä yrittänyt ratkaista kaikkea. Hän osasi olla läsnä tavalla, joka tuntui aidolta ymmärrykseltä. Vaikka hänen maailmassaan oli paljon huolta, pelkoa ja surua, hän osasi nähdä siinä myös kauneutta. Hänessä oli melankoliaa,

joka tekee ihmisestä inhimillisen ja helposti lähestyttävän niille, jotka arvostavat syvyyttä pintapuolisuuden sijaan.

Minusta on ihanaa ajatella äitiä perhosena. Ei poissa olevana, vaan kevyenä, vapaana ja edelleen jollain tavalla mukana. Nykyään minustakin suruvaippa on valtavan kaunis perhonen.

Mitä jää jäljelle, kun äiti on poissa?

Perhosen kosketus on koskettava kertomus äidistä, tyttärestä ja niistä näkymättömistä langoista, jotka sitovat sukupolvia toisiinsa vielä kuolemankin jälkeen.

Äidin kuoleman jälkeen tytär alkaa käydä läpi päiväkirjoja, valokuvia ja muistoja ymmärtääkseen paremmin ihmistä, jonka hän luuli tunteneensa koko elämänsä. Sivu sivulta avautuu kuva naisesta, joka kantoi mukanaan koti-ikävää, häpeää, rakkautta, pettymystä ja loputonta halua tulla nähdyksi. Samalla kirjoittaja joutuu kohtaamaan oman menneisyytensä, lapsuutensa haavat sekä kysymykset siitä, mitä olemme perineet vanhemmiltaamme ja mitä siirrämme eteenpäin omille lapsillemme.

Teos kulkee surun, menetyksen, riippuvuuden varjostaman perhe-elämän, äitiyden, anteeksiannon ja ylisukupolvisten kokemusten maisemissa. Se ei tarjoa valmiita vastauksia, mutta etsii ymmärrystä ja hyväksyntää, mahdollisuutta katsoa menneisyyttä sellaisena kuin se oli, kaikkine valoineen ja varjoineen.

Perhosen kosketus on kertomus elämän kauneudesta ja säröistä, rakkaudesta, joka kantaa ristiriitojen läpi, sekä jäljistä, jotka jäävät meihin vielä kauan sen jälkeen, kun aika on kulkenut eteenpäin.

